

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

11/2023

E-ISSN 2181-1466

9 772181 146004

ISSN 2181-6875

9 772181 687004

11/2023

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI
SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК БУХАРСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

Ilmiy-nazariy jurnal
2023, № 11, dekabr

Jurnal 2003-yildan boshlab **filologiya** fanlari bo'yicha, 2015-yildan boshlab **fizika-matematika** fanlari bo'yicha, 2018-yildan boshlab **siyosiy** fanlar bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2000-yilda tashkil etilgan.
Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2020-yil 24-avgust № 1103-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy.
Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Rasulov To'liqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Mas'ul kotib: Shirinova Mexrigiyo Shokirovna, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Kuzmichev Nikolay Dmitriyevich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor (N.P. Ogaryov nomidagi Mordova milliy tadqiqot davlat universiteti, Rossiya)

Danova M., filologiya fanlari doktori, professor (Bolgariya)

Margianti S.E., iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Indoneziya)

Minin V.V., kimyo fanlari doktori (Rossiya)

Tashqarayev R.A., texnika fanlari doktori (Qozog'iston)

Mo'minov M.E., fizika-matematika fanlari nomzodi (Malayziya)

Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor

Adizov Baxtiyor Rahmonovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Abuzalova Mexriniso Kadirovna, filologiya fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor, xalqaro psixologiya fanlari akademiyasining haqiqiy a'zosi (akademigi)

Baqoyeva Muhabbat Qayumovna, filologiya fanlari doktori, professor

Bo'riyev Sulaymon Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor

Jumayev Rustam G'aniyevich, siyosiy fanlar nomzodi, dotsent

Djurayev Davron Raxmonovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Umarov Baqo Bafoyevich, kimyo fanlari doktori, professor

Murodov G'ayrat Nekovich, filologiya fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Ahmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To'rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Rasulov Baxtiyor Mamajonovich, tarix fanlari doktori, professor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Quvvatova Dilrabo Habibovna, filologiya fanlari doktori, professor

Axmedova Shoir Nematovna, filologiya fanlari doktori, professor

Bekova Nazora Jo'rayevna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Amonova Zilola Qodirovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Hamroyeva Shahlo Mirjonovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Nigmatova Lola Xamidovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Boboyev Feruz Sayfullayevich, tarix fanlari doktori

Jo'rayev Narzulla Qosimovich, siyosiy fanlar doktori, professor

Xolliyev Askar Ergashovich, biologiya fanlari doktori, professor

Artikova Hafiza Toymurodovna, biologiya fanlari doktori, professor

Hayitov Shavkat Ahmadovich, filologiya fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Ixtiyarova Gulnora Akmalovna, kimyo fanlari doktori, professor

Rasulov Zubaydullo Izomovich, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, texnika fanlari doktori, professor

Samiyev Kamoliddin A'zamovich, texnika fanlari doktori, dotsent

Esanov Husniddin Qurbonovich, biologiya fanlari doktori, dotsent

Zaripov Gulmurot Toxirovich, texnika fanlari nomzodi, dotsent

MUNDARIJA *** СОДЕРЖАНИЕ *** CONTENTS

TILSHUNOSLIK *** LINGUISTICS *** ЯЗЫКОЗНАНИЕ

G'aniyeva O.X., Sattarova A.S.	O'zbek va ingliz tillarida so'z yasalishi hodisasining o'ziga xos va umumiy jihatlari	4
Radjabova M.A.	Teolingvistikada "Asmaaul Husna"ning semantik tahlili	9
Jo'rayeva M.M.	Gazeta sarlavhalarining tasnifi va funksiyalari (fransuz gazetalari misolida)	16
Abduqodirova Y.S.	Gapni komponent va sintaksemalarga ajratib tahlil qilish aniqlovchi, to'ldiruvchi va hol talqinida	21
Ganieva O.Kh., Akhmedova A.A.	Edwidge Danticat's mastery in indirect characterization ("The bridal seamstress")	25
Jo'rayeva M.M.	Fransuz gazeta sarlavhalarida pretsedentlik hodisalari	30
Adizova N.I.	O'xshatishlar – milliy-madaniy qarashlar ifodasi	34
Sadullayeva N.A., Azimova Sh.I.	The notion of "Family discourse" and its place in the system of english and uzbek family relations	39
Fayziyeva A.A.	Ingliz tilida inson ongi va aqliy faoliyati bilan bog'liq konseptual metaforalarning o'zbek tiliga tarjimasini	46
Ibrahim C.	The communicative repertoire in times of globalization	51
Ikromova L.B.	Maqol va matallarning qiyosiy chog'ishtirma tahlili (fransuz va o'zbek maqol va matallari misolida)	57
Rustamova D.	Ensiklopedik lug'at maqolasining o'ziga xosligi	63
Сафарова М.Ж.	Методы исследования и анализа политического дискурса	69
Содикова Н.Г.	Немис тилида аспектиал маъноли аналитик характерга эга бирикмаларнинг турлари ва асосий белгилари	74
Axmedova M.B.	"Spirituality" semantik maydon sifatida: kategoriya, konsept va leksik birlik	80
Faleeva A.V.	The investigation of the modern colloquial english language in the perspective of level interpretation	88
Туракулова З.М.	О некоторых особенностях фразеологических новообразований в интернет-пространстве	96
Саидкулова М.	Анализ лексического состава русского языка: проблема сохранения и утраты слов в современности	100
Мухаммадиев Ш.М.	Современное использование русского языка в образовательной сфере Узбекистана	105
Ахмедова А.Х.	Закономерности вхождения новых слов в систему словообразовательных гнезд русского языка (на материале сетевых текстов)	109
Karimov R.A., Tursunova M.R.	O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" asari tarjimasida parallel korpus prizmasi tahlilida asliyat muammosi tadqiqi	114
Matyakubov O.Q.	Tilshunoslikda modus, modallik hamda diktum kategoriyalarining o'zaro bog'liqligi	121
Petrova N.E., Koziyeva I.K.	Qadimgi rus ismlari	126

Karimov R.A., Hamroyeva G.I.	Mark Tvenning “Geklberri finning boshidan kechirganlari” asarida yozuvchi tili va uslubining mualliflik korpusi orqali tahlili	132
Djumabayeva J., Madiyorova V.	Cho‘lponning “Kecha va kunduz” asaridagi lingvomadaniy konseptlarning tarjimasini	137
ADABIYOTSHUNOSLIK *** LITERARY CRITICISM *** ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ		
Qosimova N.F.	Asliyat matni tarjimada qayta yaratishning kognitiv tamoyillari	142
Kilicheva M.R., Sharopova Sh.Sh.	Robert Kiosakining “Boy ota, kambag‘al ota” asari misolida self-help janrining xususiyatlari	148
Zaripova D.B.	Huvaydo ijodida adabiy ta‘sir	153
Hamdamova S.B., Makhmudova U.B.	Charting the unexplored: colonial echoes and environmental impact on personal growth in “Robinson Crusoe” and “Life of Pi”	158
Maxmudova M.M.	Sadriddin Salim Buxoriy ijodida Sharq-u g‘arb mavzusining o‘rni	163
Naimova A.M.	"Tashqi vaqt" va "ichki vaqt" dinamikasi Salman Rushdi romani poetikasida	168
Nuritdinova Sh.S.	Bolalar she‘riyatida ekologik tarbiya: tabiatning jamiyatga munosabati ifodasi	173
Шербекова Г.Я.	Маросим қўшиқларида Бухоро никоҳ тўйи удумларининг бадий ифодаси	179
Abdullayeva L.S., Hasanova M.V.	The role of synchronous translation in literary studies	184
Hamdamova S.B., Ochilova D.S.	Harmonizing nature and self: Walt Whitman's poetic tapestry of romanticism	191
Nazarova G.P., Davronova R.	The usage of symbols in Khaled Hosseini's “a thousand splendid suns”	196
Qodirova S.A.	“Zarbulmasal” nashri va maqol matni muammolari	200
Khajieva F.M., Rakhimova Sh.R.	Exploring identity fragmentation: an in-depth analysis of selfhood in Colum Mccann’s “Transatlantic”	205
Qodirova R.S.	Dilbitiklar va adabiy ertaklarga xos xususiyatlar	210
Niyazova M.Kh., Qo‘shayeva F.A.	Problems of the period in the works of Charles Dickens	214
Сайдуллаева Р.И.	Ономастика в художественной литературе: эволюция и социокультурная характеристика персонажей	218
Пардаева Д.Р.	Эпоха Амира Темура в зеркале русской литературы: типологический анализ	223
Jalilova L.J., Jurayeva D.R.	Historical development of fairy tales	228
Safarova Z.T., Berdiyeva S.U.	G‘afur G‘ulomning “Shum bola” asari inglizcha tarjimasida milliylarning ifodalanishi	233
Ganieva O.Kh., Ashurova N.A.	Mr. Potter romanida bosh qahramon ruhiy olami tasvirida muallif mahorati	237

MR. POTTER ROMANIDA BOSH QAHRAMON RUHIY OLAMI TASVIRIDA MUALLIF MAHORATI

Ganieva Orzigul Khayriddinovna,
Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Dotsent
Buxoro davlat universiteti
Ingliz adabiyotshunosligi va tarjimashunoslik kafedrasida
o.x.ganiyeva@buxdu.uz
Ashurova Nigina Aziz qizi,
Buxoro davlat universiteti magistranti
Ingliz adabiyotshunosligi va tarjimashunoslik kafedrasida
n.a.ashurova@buxdu.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada Amerika zamonaviy ayol yozuvchilaridan bir Yamayka Kinkeyd tomonidan yozilgan «Mr. Potter» romanidagi bosh qahramon ruhiy dunyosini tasvirlashda muallif mahorati tahlil qilingan bo'lib, qahramon nutqi, tashqi ko'rinishi, xatti-harakatlari va atrofdagilar bilan munosabati ichki qiyofani namoyon qiluvchi asosiy omillar sifatida olingan. Janob Potter shaxsiyatining jiddiy, intizomli va eski qadriyatlar tarafdori bo'lishdek aksariyat jihatlari o'quvchiga muallif tomonidan uning asardagi turli vaziyatlarga bildirgan javoblari va boshqa qahramonlar bilan olib borgan dialoglari orqali yashirin, lekin mohirona tarzda ko'rsatib beriladi. Yozuvchining bosh qahramon tasviriga bunday yondashuvi o'quvchilarga Mr. Potter obrazi va uning o'ziga xosliklarini yanada chuqurroq tasavvur qilish hamda o'rganish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Mr. Potter, Yamayka Kinkeyd, bosh qahramon, ruhiy olam, muallif mahorati, bilvosita tasvirlash, qahramon nutqi, tashqi ko'rinish, munosabat.

АВТОРСКОЕ УМЕНИЕ В ИЗОБРАЖЕНИИ ДУХОВНОГО МИРА ГЛАВНОГО ГЕРОЯ В РОМАНЕ «МИСТЕР ПОТТЕР»

Аннотация. В данной статье анализируется мастерство автора в описании внутреннего мира главного персонажа в романе «Мистер Поттер» Ямайки Кинкейд, одной из современных американских писательниц. Анализ основывается на речи персонажа, его внешности, действиях и отношениях с окружающими, как на ключевых факторах, показывающих определенный образ. Некоторые аспекты характера этого персонажа, такие как строгость, дисциплинированность и приверженность традиционным ценностям, раскрываются через его реакции на различные ситуации и взаимодействия с другими персонажами. Такие примеры косвенной характеристики от писательницы помогают создать ясный портрет мистера Поттера, позволяя читателям сформировать более глубокое понимание его личности, ценностей и сложностей, формирующих его характер.

Ключевые слова: Мистер Поттер, Ямайка Кинкейд, главный персонаж, внутренний мир, мастерство автора, косвенная характеристика, речь персонажа, внешность, отношение.

THE AUTHOR'S SKILL IN PORTRAITING THE MAIN CHARACTER'S SPIRITUAL WORLD IN THE NOVEL «MR. POTTER»

Abstract. This article analyzes the author's skill in describing main character's inner world in the novel «Mr. Potter» by Jamaica Kincaid who is one of modern American woman writers, taking the character's speech, appearance, actions and the relationship with the surroundings as crucial factors to show a certain image. Certain aspects of this character are shown through his responses to situations and people around him such as being strict, disciplined and an adherent of traditional values. These examples of indirect characterization by the writer help to build a clear portrayal of Mr. Potter, allowing readers to form a deeper understanding of his personality, values, and the complexities that shape his character.

Keywords: Mr. Potter, Jamaica Kincaid, main character, inner world, author's skill, indirect characterization, character's speech, appearance, attitude.

Kirish. Adabiyot tasvirlash-u ta'riflarga tayanadi. Yozuvchi o'z asarini yaratish jarayonida bevosita ma'lum bir davr, manzara, hodisa va ko'p hollarda, shaxslarning ta'riflarini keltiradi. Bundan asosiy maqsad o'quvchi ko'z o'ngida shu asarni jonlantirish va unga kirishishini ta'minlashdan iborat. Biroq muallif ba'zan bunday tasvirlashni to'g'ridan-to'g'ri keltirmasligi, aksincha bilvosita, asardagi boshqa omillar yordamida ochib berishi ham mumkin. Masalan, yozuvchi asardagi ma'lum qahramonga batafsil ta'rif bermasdan uning shaxsiyati va ruhiy olamini qahramonning tashqi ko'rinishi, nutqi va xatti-harakatlari orqali ko'rsatishi mumkin. Asar qahramonini bu usulda yashirin tasvirlash orqali muallif o'quvchining diqqat-e'tiborini ko'proq jalb qilish va asar so'ngigacha o'zgacha qiziqishni saqlab qolgan holda qahramonni chuqur taftish qilishga chaqirishni ko'zda tutadi. Shu tarzda o'quvchi qahramonni mustaqil o'rganib boradi va uni o'ziga yaqin ola boshlaydi, uning ruhiy olamiga kirishib, do'st tutinadi.

Zamonaviy Amerika ayol yozuvchilaridan biri hisoblangan Yamayka Kinkeyd 1949-yilda Karib dengizi bo'yi davlati hisoblangan Antiguada dunyoga kelgan bo'lib, u o'z asarlarida ona yurti va oilaviy rishtarini aks ettiradi. Uning aksariyat asarlari avtobiografik xarakterga ega bo'lib, o'z ota-onasi va hayotida uchratgan insonlarini har bir roman va hikoyalarining qahramonlariga aylantiradi. Yamayka Kinkeydning biz tahlil qilmoqchi bo'layotgan «Mr. Potter» romani ham uning o'z otasi haqida yozilgan bo'lib, yozuvchi avval onasi haqida yozgan «Annie John» va «Lucy» romanlarining mantiqiy davomi hisoblanadi. Yozuvchi ushbu asarni o'z otasiga bo'lgan alam va mehri birgalikda qo'shib yaratgan. Ammo qizda baribir otasiga nisbatan muhabbat tuyg'usi ustun keladi, garchi otasi undan voz kechgan bo'lsa ham, qizi otasidan voz kecholmaydi. Sababi u otasining bunday qilishiga sababchi bo'lgan bosh unsurlarni izlab topib, tushunishga harakat qiladi hamda aynan mana shu «voz kechish an'anasi»ni tugatmoqchi bo'ladi va tugatadi.

Yamayka Kinkeyd o'zining «Mr. Potter» romanida bosh qahramon Janob Potter shaxsiyati va uning ruhiy dunyosini ochib berishda asar boshidan oxirigacha ana shunday bilvosita tasvirlashga tayanadi. Har kunini quyosh nurlari ostida moviy rangli Hillman mashinasini Antiguaning keng ko'chalarida haydab o'tkazuvchi savodsiz bir taksi haydovchising o'ta sodda va qiyinchiliklarga to'la hayoti uning o'limidan so'ng hech qachon otasi tomonidan tan olinmagan qizlaridan biri tomonidan ham ayovsiz g'azab, ham rahm-shavqat orqali hikoya qilib beriladi. Yozuvchining mahorati sababli o'quvchi ko'z o'ngida ichki dunyosi ziddiyatlarga to'la murakkab bir qahramon gavdalanadi.

Ushbu roman butunlay bilvosita tasvirlashlardan tashkil topganligi bilan ajralib turgani uchun ham bosh qahramon ruhiy olami tasvirida muallif mahoratiga alohida e'tibor qaratishni va tahlil ko'zidan o'tkazishni lozim topdik.

Tadqiqot materiallari va metodologiyasi. Yamayka Kinkeyd «Mr. Potter» romanida Janob Potter obrazi orqali Antigua xalqining tartibsiz hayot tarzini yaqqol ochib beradi, ammo asarning biror o'rnida qahramonlarga to'liq ta'rif bermaydi. Bunda u asar qahramonlarining tashqi ko'rinishlari, suhbatlari va asardagi turli vaziyatlarga bildirgan munosabatlarini asos qilib oladi. Janob Potter ushbu romanda barcha voqealar zanjirini ushlab turgan asosiy qahramon bo'lib, yozuvchi u haqida juda kam ta'rif keltiradi. Uning ichki qiyofasini ochib berishda Kinkeyd qahramon tashqi ko'rinishi, nutqi, xatti-harakatlari va atrofidagi holatlarga nisbatan javoblariga urg'uni qaratadi.

Tug'ilganda Roderick deb ism qo'yilgan, ota-onasi voz kechib tashlab ketilgandan so'ng uni mehrsiz bo'lsa-da katta qilgan oila tomonidan Drickie deb chaqirilgan, ulg'ayib Janob Potter nomiga sazovor bo'lgan asar qahramoni o'ta qiyin hayot kechiradi. Janob Potter kambag'al ekanligiga uning ijarada taksi haydovchisi bo'lib ishlashi, hatto «ko'chada turgan ko'zi ojiz tilanchiling ham uning oyoq tovushlarini tanib, hech qachon pul so'ramasligi», u xafa qilgan ayollardan biri «bir kun o'z mashinasiga ega bo'lish uchun uning barcha yig'gan pullarini olib, uni tashlab ketganligi», «bir juft oyoq kiyim unga hech qachon osonlikcha kelmagani» orqali ishora qilinadi [1, 5, 20]. Shuningdek, Potter uni o'stirgan «Janob Shepherdning kostyum cho'ntagidan chiqib turuvchi dastro'molga, o'zi tomonidan obdon dazmollangan shimi va poplin matoli ko'ylagiga hamda chiroyli sayqallangan oyoq kiyimlariga havas qilganligi va keyinchalik xuddi shu kiyimlarni uning o'zi kiyganligi» ham bir tomondan yuqoridagi fikrga yaqqol misol bo'lsa, ikkinchi tomondan, Janob Potterning tartibli, ozoda va saranjom inson ekanligidan darak beradi. Yamayka Kinkeyd asarda bosh qahramon tashqi ko'rinishida ikki jihatga alohida to'xtalgan: birinchisi, Janob Potterning qora rangli tanasi va u doimiy kiyadigan oq ko'ylagi bo'lib, u egasiga «ko'ngil xotirjamligini berardi», bunday qarama-qarshilik orqali yozuvchi qahramon ruhiyatidagi ziddiyatga ishora qiladi, balki uning qiyinchiliklarga boy «zulmat» hayotida Janob Potter qaysidir ma'noda «yorug'lik» qidiradi va buni unga shu oq ko'ylak bera oladi; ikkinchisi esa uning hammadan ajralib turuvchi va «barcha qizlariga go'yo meros bo'lib o'tgan burni» edi, bu orqali qahramon shu darajada nochor-u, farzandlariga shundan boshqa hech bir vaqo bera olmaganligi yashirin aytib o'tilgandek [1, 96, 4, 167], tuyuladi.

Bosh qahramon nutqi romanda uning ruhiyatini ochib beruvchi asosiy vosita sifatida aks ettirilgan. Janob Potter ingliz tilida ravon so'zlasha olmaydigan, o'qish va yozishni bilmaydigan savodsiz bir odam bo'lib, undan gapirish talab qilingan ko'p hollarda shunchaki «Eh, eh» deb qo'ya qoladi, xolos [1, 12]. Uni sevgan va u bilan jiddiy munosabatlarga kirishishni xohlaydigan ayollarga nisbatan esa «Men senga bunga qarshi ogohlantirish beraman», deb javob beradi [1, 118]. Ushbu dalillardan Janob Potter ichki olamidagi nizolarni yaqqol ko'rish mumkin. Birinchi keltirilgan misoldan Janob Potterning o'ziga ishonchi past, jur'atsiz va biroz tortinchoq ekanligi anglashilsa, ikkinchi holda uning sevgisiz ulg'ayganligining natijasini ko'rish mumkin. Bolaligidan sevgi nima ekanligini bilmay o'sgan yigitcha ulg'aygach ham bu hisni nafaqat tuya olmaydi, balki tuyishga ham qo'rqadi. Bundan uning shaxsiyatidagi beqarorlik, qo'rquv va javobgarlikdan qochishga intilish kabi tomonlarni sezish mumkin.

Asarda qahramonning xatti-harakatlari va turli holatlarda o'zini qanday tutishi ham uning ichki dunyosida kechayotgan to'xtovsiz jarayonlar va o'zgarishlarning natijasi o'laroq, aynan shu omil orqali bosh qahramon o'quvchi uchun sevimga yoki butunlay dushmanga aylanishi mumkin. Janob Potter misolida esa o'quvchi har ikkala holatni boshidan kechirish ehtimoli mavjud. Masalan, «har tongda Janob Potter ijaradagi mashina egasining garajiga vaqtli kelishi hamda dastlab o'zining, so'ngra do'sti Janob Martinning va undan keyin shunchaki tanishi sifatida keltirilgan Janob Josephning mashinasini yuvib qo'yishi» uning punktual, intizomli, o'z kasbini sevuvchi, samimiy va saxiy, «o'zining farzandi bo'lmasa ham, rafiqalaridan birining o'g'lini juda yaxshi ko'rganligi» unda ham mehr-muhabbat tuyg'ulari bor ekanligidan dalolat berib, o'quvchida Janob Potter qahramoniga nisbatan hurmat va e'tibor hissini uyg'otsa, ayollarga nisbatan hurmatsiz munosabatda bo'lib, barcha farzandlari qiz bo'lgan holda ularning birortasini ham tan olmaganligi, ayniqsa, asarni hikoya qilib berayotgan qizi «Elaine 4 yasharligida uni soatlab ishxonasi oldida kutib, nihoyat ko'rishaman deganida Janob Potter unga qo'l siltab, shunchaki bee'tibor qoldirganligi va bu holat qiz tomonidan «Men uning uchun go'yo yo'lni to'sib turgan bir it edim, go'yo men u uchun hech narsa edim», - deya ta'riflanishi esa endilikda o'quvchida bosh qahramonga nisbatan nafrat paydo qiladi [1, 7, 156, 146].

Tadqiqot natijalari va muhokama. Yamayka Kinkeyd «Mr. Potter» romanidagi bosh qahramon Janob Potter obrazi orqali zamonaviy fantastikada hech kimga o'xshamaydigan figurani jonlantiradi, desak hech ham mubolag'a bo'lmaydi. Janob Potter qahramoni o'ta sodda qahramon sifatida qabul qilinishi mumkin bo'lsa ham, muallif mahorati nuqtayi-nazaridan yondashganda, u o'ta murakkab qahramon ekanligiga guvoh bo'lishimiz mumkin. Janob Potterning xatti-harakatlari va unga asardagi boshqa qahramonlar tomonidan bildirilgan munosabatdan dastlab o'quvchida ushbu qahramonga nisbatan begonalik yoki nazarga ilmaslik hissi paydo bo'lishi shubhasiz. Sababi «hatto dunyo ham uning mavjudligiga e'tiborsiz edi» [1, 29].

Janob Potterning ko'rinishi, asar davomidagi boshqa qahramonlar bilan qilgan suhbatlari va munosabatlaridan uning kambag'al, savodsiz, eski an'analarni yoqlovchi, tartib va bir xillikni xush ko'ruvchi, o'z ishi, boshlig'i, do'stlariga sodiq, itoatkor, kamgap, mehribon ekanligini o'rganishimiz mumkin, ammo bu xislatlar uning to'laqonli yaxshi inson ekanligidan dalolat bermaydi. Chunki asar davomida uning o'z farzandlari va ayollariga ko'rsatgan muomalasidan Janob Potterga nisbatan bizda adovat paydo bo'lishi ham muqarrardir. Lekin Janob Potter bunday qahramonga aylanishining bosh sabablariga e'tibor qaratganimizdan so'nggina xuddi asarni hikoya qilib berayotgan Janob Potterning qiziga o'xshab har qanday o'quvchida uning ruhiyatini tushunish va unga nisbatan achinish hissi tug'iladi. Bosh qahramon ruhiy olamining shakllanishi, avvalambor, uning sevgisiz ulg'ayganligi natijasi edi. Bolalikdan ota-onasi tomonidan rad etilgan, keyinchalik uni katta qilgan oilaga ham bor-yo'g'i yugurdaklik vazifasini bajargan, boshlig'i va manzillariga yetkazib qo'ygan mehmonlar mensimagan Roderick yoxud Janob Potter bunday muomalaga qarshi kurashish, bartaraf etish o'rniga, ushbu munosabatlarni jimgina qabul qiladi va o'zida aks ettirishni boshlaydi. U ham hayotidagi boshqa insonlar singari e'tiborsiz, qo'pol, jim, kuchsiz va, eng asosiysi, sevgisiz insonga aylanadi.

Garchi «Mr. Potter» romani birgina odam haqidagi hikoya bo'lsa-da, uning hikoyasi Karib dengizi bo'yidagi qishloq mamlakatlari hayot tarzini ko'rsatib beruvchi haqiqatdir. Janob Potter ham aynan Antigua mahalliy aholisining qullik, mustamlakachilik va buning natijasida yuzaga kelgan qashshoqlik, savodsizlik va umidsizlik tarixi ko'zgusi va davomchisi o'laroq keltirilgan.

Roman bosh qahramoni ichki olami haqida chuqur mulohaza yuritar ekanmiz, Janob Potter oddiyligi qadar murakkab ekanligining guvohi bo'lamiz. U ichki ziddiyatlar va hayot muammolarini bo'yniga olgan, ammo bunga o'zi zarracha e'tibor qaratmaydigan shaxs. Chunki asrlar davomida uning ajdodlariga o'tkazilgan bosim Potterning ham qon-qoniga singib ketgan edi. Aynan shu vaziyatni tushunish o'quvchini Janob Potterga nisbatan g'amxo'r va dilkash qilib qo'yadi. Bu qahramonning naqadar ahamiyatga ekanligi asar oxirida o'z ifodasini topgan bo'lib, «farzandlar-u tanishlar Janob Potter yig'gan boyligini uzoq bir qarindoshiga meros qilib qoldirganligidan shikoyat qilib yig'layotgan edilar». Umr bo'yi uning hatto

mavjudligi yodga olinmagan Janob Potter vafot etgandan so'ng barchaning e'tiborini qozonadi. Odamlar ba'zilari uning yaxshiliklarini, ba'zilar esa yomonliklarini aytib eslardilar. Aslida esa ular ham o'sha qashshoqlikning ilojisiz asirlari edilar. Janob Potterni dafn marosimiga kelishdan maqsad ham o'z manfaatlari yo'lida boylikka erishish edi. Tug'ilishi hech qanday ahamiyatga ega bo'lmagani qadar muhim edi uning o'limi [1, 189]. Demak, biz Janob Potterni shunchaki oddiy qahramon sifatida qabul qila olmaymiz. U butun asardagi voqealar rivojida eng asosiy rol o'ynovchi qahramon hisoblanadi. Shuning uchun ham yozuvchi uni ta'riflashda o'zgacha uslubni qo'llaydi, ya'ni uning ruhiyati va, umuman olganda, qanday inson ekanligini birma-bir ta'riflamaydi, balki urg'uni bu vazifani bajaruvchi qahramon nutqi, tashqi ko'rinishi va harakatlari kabi asardagi boshqa omillarga qaratadi. Aytish joizki, bunday yondashuv orqali Yamayka Kinkeyd asar bosh qahramoni haqidagi xulosani o'quvchining o'ziga qoldiradi. U o'quvchilar o'zi Janob Potter haqida qiziqishlarini va uning ichki qiyofasini tahlil orqali tasavvur qilishlarini xohlaydi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillarga tayanib shuni xulosa qilish mumkinki, adabiyotda qahramonni o'quvchiga tanishtirish yoki uning ichki qiyofasini ochib berishda yozuvchi har doim ham bevosita ta'riflashdan foydalanmasligi mumkin. Muallif qahramon ruhiyatini va xarakterini asarda qatnashuvchi boshqa omillarga suyanib ham mukammal darajada ko'rsatib berishi mumkin. Jumladan, asar qahramonining tashqi ko'rinishi, kiyinish va so'zlashish uslubi, ichki o'y-kechinmalari, asardagi boshqa qahramonlar bilan olib borgan suhbatlari, ularga qilgan muomalasi yoki asarda sodir bo'ladigan turli vaziyatlarga nisbatan bildirgan munosabat va javoblari ham qahramon ruhiy olamining ko'zgusi bo'lib xizmat qilishi mumkin. Qahramon ichki olamini ochib berishda bunday yordamchi vositalarni qo'llay olish nafaqat muallifdan buyuk mahoratni talab qiladi, balki o'quvchiga ham ushbu badiiy ijodkorlikni tushunib, tahlil qila olishda va asarning to'liq mazmunini anglab yetishda katta mas'uliyat yuklaydi. Bunda o'quvchi yozuvchining fikrlarini va ko'zlagan maqsadini aniqlashga harakat qilar ekan, asar qahramonini beixtiyor uning o'zi kashf qiladi.

Zamonaviy Amerika ayol yozuvchilaridan bo'lgan Yamayka Kinkeyd o'zining «Mr. Potter» romanida bosh qahramon Janob Potter obrazini bilvosita xarakterlash orqali yozuvchi sifatida o'z mahoratini eng yuqori darajada ko'rsata olgan. Bu asar Kinkeydning nafaqat boshqa asarlari orasida, balki zamonaviy jahon adabiyotida ham aynan bilvosita tasviriy yondashuvning ajoyib namunasi sifatida alohida ajralib turadi. Yozuvchi asar oxirigacha ushbu tasvir usulini saqlab qoladi va bosh qahramon atrofidagi barcha boshqa qahramonlar va holatlar orqali go'yo Janob Potter obrazini chizadi. Qahramon o'zining ichki ruhiy olamini personajlar bilan suhbatda, kiyinish uslubi, xatti-harakatlari va atrofidagi bo'layotgan hodisalarga munosabati bilan ifodalaydi va bunda asar muallifining hissasi beqiyosdir.

ADABIYOTLAR:

1. KINCAID, Jamaica. *Mr. Potter*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002
2. Khayriddinova G. O. "East of eden" romani qahramonlar xulq-atvoriga jamiyat fikrining ta'siri //scientific reports of bukhara state university. – C. 146.
3. Ganiyeva O. K. H., Rajabova Z. T. The Analysis of Loneliness theme in of Mice and Men //Miasto Przyszłości. – 2023. – T. 31. – C. 157-159.
4. Ganieva O. K. H., Aminova N. B. John steinbeck's "discontent" over the social problems //Gospodarka i Innowacje. – 2022. – T. 23. – C. 146-148.
5. Khayriddinova G. O., Jahonova C. M. Description of the relationship between people and society in john steinbeck's „the grapes of wrath” //IEJRD-International Multidisciplinary Journal. – T. 6. – C. 75-78.
6. Ganieva O. K. H., Aminova N. B. Family relationships in john steinbeck's novel "east of eden" //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 5 Part 4. – С. 247-249.
7. Sadullayev F. B. Inner characterization of the main character in the novel "the wings of the dove" by henry james //Conferencea. – 2022. – C. 132-135.
8. Садуллаев Ф. Б. XX аср АҚШ модерн адабиётининг тарихий ҳамда ижтимоий негизлари //scientific reports of bukhara state university. – C. 171.
9. Садуллаев Ф. Хенри жеймс ижодида инсон руҳияти тасвирининг бadiий-эстетик вазифалари //Social sciences.